

доторкнеться до першоджерел, не відчує подій, пов'язаних з історією народу, Батьківщини. Пройдуть століття, та ніколи не зіреться в пам'яті прийдешніх поколінь героїчний подвиг нашого народу і його Збройних Сил.

Література

1. Закон України «Про увічнення Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років» від 20.04.2000р. №1684-III.
2. Указ Президента України від 10.12.2008р. № 1152 «Про відзначення 65-ї річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні та звільнення України від фашистських загарбників».
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.02.2009 № 166 «Про відзначення 65-ї річниці пам'ятних дат Великої Вітчизняної війни».
4. Давидов В.В. Проблеми розвиваючого навчання / В.В. Давидов. – М., 1986.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В п'яти томах / В.О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1977. – Т.3.
6. Сухомлинский В.А. Воспитание и самовоспитание / В.А. Сухомлинский // Советская педагогика. – 1965. – №12. – с. 36.
7. Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека / В.А. Сухомлинский. – К., 1975.
8. Сухомлинский В.А. Розговор с молодым директором школы / В.А. Сухомлинский. – М., 1973.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2010 р.

Н. Д. Майбородюк
*аспірантка каф. психології та педагогічних технологій,
Криворізький ДПУ*

САМОРОЗВИТОК В ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОМУ ПРОСТОРИ

Стаття присвячена розгляду розвитку особистості в історичному аспекті, а також у поєднанні із саморозвитком в умовах особистісно орієнтованого навчання.

Ключові слова: саморозвиток, особистісно орієнтоване навчання, самовизначення, самореалізація, особистісно орієнтований урок.

Статья посвящена рассмотрению развития личности в историческом аспекте, а также в сочетании с саморазвитием в условиях личностно ориентированного обучения.

Ключевые слова: саморазвитие, личностно ориентированное обучение, самоопределение, самореализация, личностно ориентированный урок.

Article is devoted of the development of personality in historical perspective, as well as in combination with self-development through the personality-oriented training.

Keywords: self-development, personality-oriented education, self-determination, self-realization, personality-oriented lesson.

Сьогодні у педагогічній науці яскраво заявляє про себе особистісно орієнтований підхід, який забезпечує створення нових механізмів навчання і виховання та ґрунтується на принципах глибокої поваги до особистості, самостійності особи, врахування індивідуальності.

Сучасний освітній процес має на меті формування особистості, яка має певні вміння й здібності, які є передумовою становлення її духовних та інтелектуальних якостей. Освіченість формує індивідуальне сприйняття світу, здатність до його творчого перетворення, вміння широко використовувати суб'єктивний досвід в інтерпретації й оцінюванні фактів, явищ, подій на основі особистісно значущих цінностей і внутрішніх настанов. Отже, навчальний процес має бути особистісно спрямованим.

Особистісно орієнтований підхід має суттєво гуманізувати навчально-виховний процес, наповнити його високими морально-духовними переживаннями, утвердити принципи справедливості і поваги, максимально розкрити потенційні можливості дитини, стимулювати її до особистісно розвивальної творчості.

На жаль, особистісно орієнтоване виховання та навчання дітей ще не набуло масового характеру, інколи замінюється індивідуальним і диференційованим підходами. Гальмом переходу від традиційної моделі виховання та навчання можна вважати, з одного боку, досить швидкий потік інформації, зміну ідей, технологій, знань; з іншого – людську нездатність творчо засвоїти це. Не менш важливим є створення в початковому навчальному закладі таких організаційно-педагогічних умов, за яких кожна дитина не тільки повноцінно проживала б свої вікові періоди, де кожний етап – це не підготовка до життя, а саме життя без педагогічного насилля, приниження, грубості, страху, а й мала б право на дитинство, на гру, на своє “Я”, на помилку, підтримку дорослого, відчувала б себе захищеною та щасливою.

Питання про особистісно орієнтоване навчання активно досліджується сучасними вченими. Дослідженням особистісного розвитку займалися такі відомі постаті вітчизняної і зарубіжної науки, як Л.С. Виготський, Г.С. Костюк, С.Л. Рубінштейн, В.Л. Штерн, Г.У. Олпорт. Американські психологи К. Роджерс та А. Маслоу на перше місце висувають унікальність життєвого досвіду людини та її самоактуалізацію.

“Особистісно зорієнтоване виховання – це утвердження людини як найвищої цінності, навколо якої ґрунтуються всі інші суспільні пріоритети”, – вважає І.Д. Бех [1, с. 29]. Сучасні вимоги до формування цієї освітньої технології визначалися у дослідженнях В.О. Сухомлинського, Я.Ф. Чепіги, І.Д. Бежа, О.Я. Савченко, О.М. Пехоти та ін.

Знаходимо порівняно нові дослідження з даного питання Б. Тевліна, Г. Пушкарьової, І. Якіманської, О. Бульбах, Е. Петрюк, О. Жигайло, С. Набой та інших. О. Жигайло та О. Шаран відмічають, що в педагогічній науці та практиці є дві різні стратегії, в межах яких існують національні системи освіти: стратегія формування та стратегія розвитку. Стратегія формування – це педагогічне втручання ззовні у внутрішній світ дитини, нав'язування дитині вироблених суспільством способів діяльності, оцінок. Стратегія розвитку – розвиток особистісного потенціалу учня, його само

актуалізація.

Виклад основного матеріалу. Особистісно орієнтоване навчання – це навчання, центром якого є особистість дитини, її самобутність, самоцінність. Це визнання учня головною фігурою всього освітнього процесу. Визначаючи мету і завдання особистісно орієнтованого навчання, зазначимо, що це процес психолого-педагогічної допомоги дитині в становленні її “суб’єктивності, культурної ідентифікації, соціалізації, життєвому самовизначенні” [5].

Особистісно орієнтоване навчання має забезпечувати розвиток і саморозвиток особистості вихованця як суб’єкта пізнавальної та предметної діяльності, спираючись на його здібності, нахили, інтереси, ціннісні орієнтації та суб’єктивний досвід і надаючи йому можливість реалізувати себе в різних видах діяльності. Найважливішими є такі чинники особистісно орієнтованого освітнього процесу, які розвивають індивідуальність дитини, створюють умови для її саморозвитку та самовираження. Особистісно орієнтоване навчання будується на принципі варіативності.

В умовах навчання відбувається становлення та розвиток таких важливих якостей особистості, як рефлексивність, спонтанність, критичність мислення, вміння працювати з інформацією, спілкуватися та нести відповідальність за наслідки власних дій. Орієнтація навчання на особистість передбачає створення оптимальних умов використання різних джерел наукової інформації для кожного учня при опануванні знань.

Основною процесуальною характеристикою особистісно орієнтованої освіти є навчальна ситуація, яка актуалізує, робить затребуваними особистісні функції тих, кого навчають. Конструювання такої ситуації передбачає використання трьох базових технологій: подання елементів змісту у вигляді різнорівневих особистісно орієнтованих завдань (“технологія задачного підходу”); засвоєння змісту в умовах діалогу як особливого дидактико-комунікативного середовища, яка забезпечує суб’єктно-суттєве спілкування, рефлексію, самореалізацію особистості (“технологія навчального діалогу”); імітація соціально-рольових і просторово-тимчасових умов, які забезпечують реалізацію особистісних функцій в умовах внутрішньої конфліктності, колізійності, змагання (“технологія імітаційних ігор”). Тріада *завдання-діалог-гра* утворює базовий технологічний комплекс особистісно орієнтованого навчання.

Працюючи над розробкою моделей уроків, треба прагнути побудувати їх на оптимальному поєднанні традиційних, перевірених часом принципів дидактики, таких як науковість, відповідність віковим особливостям з інноваційними підходами особистісно орієнтованого навчання. Ознаками цієї технології є такі:

- учень усвідомлює мету уроку як важливу особисто для себе;
- засвоєння знань відбувається переважно під час активної діяльності

учнів;

– учень – особистість з власним досвідом, тому результативність навчання у значній мірі залежить від уміння використовувати індивідуальний досвід дитини, задовільнити потреби кожного учня;

– при застосуванні активних методів навчання важливою є стадія евокації, тобто актуалізації знань окремого учня, групи, класу в цілому;

– сучасний урок – це продуктивний урок, на якому учень відтворює набуті знання при опануванні нового змісту;

– на уроках школярі вчать вчитися, бо не можливо всього навчити, але можна навчитися вчитися. Ось чому прогресивним методом є диференціація з індивідуальними програмами діяльності учнів;

– важливою ознакою є надання школярам свободи вибору варіантів завдань, способів їх виконання, форм звіту за результати роботи;

– діти пам'ятають, що право вибору завжди має врівноважуватися усвідомленою відповідальністю за свій вибір;

– на уроках оцінюють механізм творчості учнів, завдяки якому досягається результат;

– найважливішим джерелом мотивації є потреби та інтереси самих учнів.

Позитивне налаштування на урок значною мірою залежить від спланованої мети: “Що, навіщо, як ми будемо вивчати? Де можна використати ці знання?” Спостереження показують, що найбільший інтерес викликає пов'язування матеріалу з очевидними явищами або з таємницями буття [3].

Застосування активних методів потребує створення атмосфери відповідальної та відвертої взаємодії, використання засобів комунікації, інтерактивних вправ “Обери позицію”, “Карусель”, “Репортер”, “Мікрофон” та ін. Особливого значення набуває при цьому позитивний зворотний зв'язок, оцінка зусиль, створення ситуації успіху.

Раціональний вибір методів та їх застосування обумовлений конкретною метою. Використання проблемного методу навчання значною мірою сприяє розвитку мислення. Для активізації процесу застосовують такі методи:

1. Метод вживання в образ. Вживаючись в певний образ (“Я – річка”, “Я – ромашка”), спробувати відповісти на питання “Яким я бачу світ?”, “Що я хочу сказати людям?”.

2. Метод смислового бачення. В чому причина явищ. Яке його походження?

3. Метод евристичних запитань. Цей метод дає змогу визначити суть окремих аспектів навчальної проблеми. Найчастіше запитання починаються словами: де, коли, як, навіщо.

4. Метод символічного бачення. Визначається зв'язок між явищем та його символом (весна – відродження, світло – символ добра).

5. Метод порівняння дає змогу аналізувати, структурувати матеріал, визначати спільні риси та відмінності.

6. Метод конструювання понять, правил та гіпотез знайомить з технологією дослідницької діяльності.

Розв'язання різноманітних проблем може відбуватись у формі гри, дискусії, дебатів тощо.

Особливе місце в сучасному навчанні має робота в парах або малих групах. У такій діяльності засвоюється досвід співробітництва, спілкування, відповідальності. До речі, дуже важливо, щоб склад груп був динамічний, увесь час змінювався, що позитивно впливає на взаємини та мікроклімат.

Групова робота може бути побудована за принципами парного навчання, взаємного консультування, роботи над проблемним питанням, розподілу ролей тощо. Зазначимо, що застосування сучасних методів роботи робить процес навчання активним, а мислення учнів – творчим і самостійним.

Узагальнення здобутків теорії та педагогічної практики дає змогу виділити ідеї особистісно орієнтованої моделі початкової освіти:

- особистісно орієнтоване спілкування (встановлення особистого контакту з педагогом, можливість одержати підтримку своїм діям, утвердження людської гідності, відчуття педагогом душевного стану дитини у момент розмови, заміна “залізної” дисципліни на особистісну співпрацю, гармонізацію “хочу” і “можу”, “хочу” і “треба” тощо);

- збагачення змісту освіти емоційно значущою інформацією; стимулюван-

- ня позитивних інтелектуальних почуттів як послідовна індивідуалізація та диференціація освітнього процесу;

- діалог між дітьми та вихователем, дитиною й дорослим як домінуюча форма спілкування, що передбачає спонукання до обміну думками, враженнями;

- створення предметно-просторового розвивального середовища в навчальному закладі, атмосфери емоційного благополуччя та духовного взаємозбагачення колективу дітей, можливості не лише “здійсної”, а й “слабкої” дитини випробувати себе в різних видах дитячої діяльності;

- спонукання дітей до самоаналізу, самооцінки, самопізнання та самовиховання у різних видах дитячої діяльності;

- багатоваріантність, гнучкість форм організації різних видів діяльності;

- цілеспрямоване формування на міжпредметному рівні сенсорних, мовленнєвих і загальнонавчальних умінь та основ логічного мислення тощо.

За таких умов поширення та поглиблення гуманістичних тенденцій дошкільної освіти радикально змінює розвиток педагогічної теорії,

створює фундамент для нової педагогічної практики, яка базується на внутрішній свободі, творчості, гуманізмі, взаємодії дорослого та дитини, на своєчасній педагогічній підтримці процесів саморозвитку.

Таким чином, призначення особистісно орієнтованих технологій полягає в тому, щоб підтримувати та розвивати природні якості дитини її здоров'я та індивідуальні здібності, допомагати в становленні її суб'єктивності, соціальності, творчої самореалізації особистості.

Література

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І.Д. Бех. – К. : ІЗІН, 1998. – 203 с.
2. Кремень В. Філософія освіти ХХІ ст. / В. Кремень // Освіта України – 2002 р. – № 102-103. – 28 грудня.
3. Міхелі С. Педагогічні ідеї В.О. Сухомлинського як концептуальна основа особистісно орієнтованого підходу / С. Міхелі // Початкова школа – 2003 р. – № 9 – С. 5-11.
4. Наумчук М.М. Сучасний урок / М.М. Наумчук. – Тернопіль : Астон, 2001 – 263 с.
5. Пехота О.М. Освітні технології : навчально-методичний посібник / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська. – К. : А.С.К., 2002. – 255 с.
6. Савченко О.Я. Сучасний урок в початкових класах / О.Я. Савченко. – К. : Освіта, 1993 р. – 255 с.
7. Холодная М. Можно чего-то не знать, но обязательно быть умным / М. Холодная // Директор школи. Україна. – 2000 р. – № 7 – с. 29-35.
8. Десятниченко Н.М. Роздуми про особистісно орієнтоване навчання / Н.М. Десятниченко // Відкритий урок. Україна. – 2001 р. – № 13-14. – С. 3-6.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2010 р.

О. В. Шахраюк

*учитель гімназії НПУ ім. М. Драгоманов,
м. Київ*

САМОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК ЧИННИК УСПІШНОСТІ В НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІСІ

У статті досліджуються і аналізуються теоретичні положення про психологічне явище самоефективності та його вплив на успішність в учбовій діяльності у підлітковому віці. Самоефективність визначається як позитивна впевненість у своїх здібностях, яка допомагає досягненню результатів в особистісному рості і міжособистісних стосунках. Розглянутий і обґрунтований зв'язок між власною ефективною і навчальною успішністю.

Ключові слова: самоефективність, впевненість у власних здібностях, успішність в навчальній діяльності, підлітковий вік.

В статье исследуются и анализируются теоретические положения о психологическом явлении самоэффективности и его влиянии на успешность в учебной деятельности в подростковом периоде. Самоэффективность определяется как позитивная уверенность в своих способностях, которая помогает достижению результатов в личностном росте и в межличностных отношениях. Рассмотрена и